

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

МАКОВСЬКА Олена Анатоліївна

УДК 378.22:33(043.5)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Грищенко Світлана Владиславівна,
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка, професор кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Євтух Микола Борисович,
Національна академія педагогічних наук України,
керівник відділення вищої освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Москалюк Оксана Іванівна,
Хмельницький національний університет,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки.

Захист відбудеться 7 листопада 2013 року о 13³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 4 жовтня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Докорінні зміни в соціально-економічному житті України суттєво вплинули на вимоги до випускників вищого навчального закладу і до майбутніх соціальних педагогів також, адже результатом саме їхньої професійної діяльності вбачають технології уникнення глобальної ресурсної, соціальної кризи й забезпечення благополуччя населення країни. Ефективність професійної підготовки соціальних педагогів нової формації залежить передусім від викладачів вищих навчальних закладів, які не тільки повинні бути фахівцями, а й мати спеціальну професійну психолого-педагогічну освіту. Це відображено в державних нормативних документах, зокрема в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України „Про вищу освіту“, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, Указі Президента України „Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні“ (30.09.2010 р. № 926/2010) та ін.

Аналіз вітчизняної системи підготовки науково-педагогічних працівників дає підстави зазначити, що на сьогодні магістратура покликана здійснювати фундаментальну психолого-педагогічну та науково-практичну підготовку викладачів професійної школи. Тому однією з нагальних потреб професійної освіти є створення умов, які забезпечать підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності.

Необхідність дослідження й вирішення зазначеної проблеми, її актуальність і доцільність зумовлені наявними суперечностями між:

- визнанням педагогічною наукою та суспільною практикою провідної ролі викладача у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів і недостатньою підготовленістю фахівців, які викладають соціально-педагогічні дисципліни, до ефективної реалізації професійно-педагогічних функцій;
- актуальною потребою соціально-педагогічної практики в науково обґрунтованій системі професійної педагогічної підготовки майбутніх викладачів соціально-педагогічних дисциплін та недостатнім рівнем теоретичного підґрунтя розв’язання зазначеної проблеми;
- усвідомленістю багатогранності та складності підготовки майбутнього соціального педагога до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі й недостатньою розробленістю в сучасній педагогічній науці та практиці новітніх освітніх засобів, спрямованих на забезпечення ефективності цього процесу.

Проблема підготовки особистості до професійної діяльності в психолого-педагогічній науці знайшла відображення при розв’язанні широкого кола теоретичних та прикладних питань, спрямованих головним чином на дослідження професійного становлення, розвитку та

самовдосконалення особистості (Л. І. Анциферова, О. О. Бодальов, С. В. Грищенко, А. О. Деркач, Е. Ф. Зеєр, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, В. А. Семиченко та ін.).

Дослідженню феномена готовності особистості до педагогічної діяльності присвятили праці В. О. Адольф, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, С. П. Іванова, Н. В. Кузьміна, Н. В. Кухарев, О. І. Москалюк, С. О. Сисоєва, В. О. Сонін, Г. В. Терещук, В. М. Чайка, О. І. Щербаков та ін. Професійна підготовка, професійне становлення та особливості професійної діяльності викладача ВНЗ розглянуті в дослідженнях В. Т. Ащепкова, О. Л. Бусигіної, Р. Х. Вайноли, О. І. Гури, М. І. Дяченко, М. Б. Євтуха, З. Ф. Єсаревої, І. Ф. Ісаєва, Л. О. Кандибович, О. В. Коржуєва, В. І. Лозової, Л. М. Макарової, Г. У. Матушевського, О. Г. Мороза, Г. І. Хозяїнова, В. І. Юрченка та ін.

Вивченню основ професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів присвячено роботи Ф. Акермана, Г. П. Богданової, Т. А. Жижко, І. Д. Зверєвої, А. Й. Капської, О. Г. Карпенко, В. І. Крамаренко, В. А. Поліщук, Л. Т. Тютті, О. Ю. Тришиної, Ю. Г. Фокіна та ін.

Незважаючи на значну кількість праць із питань підготовки особистості до викладацької діяльності, проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури як у теоретичному, так і в практичному аспекті залишається малодослідженою. Разом з тим ця проблема є важливою для розв'язання науково-практичних завдань розвитку вищої освіти в Україні, що й зумовило вибір теми кандидатської дисертації «Підготовка майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена вченою радою Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол № 8 від 30.03.2011 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 31.01.2012 р.).

Об'єктом дослідження є професійна підготовка викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури.

Предметом дослідження є педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в процесі магістерської підготовки.

Мета й завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, що забезпечують підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в процесі магістерської підготовки.

Для досягнення мети було поставлено такі *завдання*:

- 1) розкрити теоретичні аспекти проблеми підготовки майбутніх фахівців до викладацької діяльності в сучасній психолого-педагогічній науці;
- 2) виявити й схарактеризувати компоненти підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі та особливості їх розвитку;

3) обґрунтувати концептуальну модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в процесі магістерської підготовки;

4) експериментально перевірити ефективність виокремлених педагогічних умов підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності в процесі магістерської підготовки.

Методи дослідження. Для досягнення мети й вирішення завдань дослідження використано комплекс методів:

– *теоретичних:* аналіз (історичний, порівняльний), узагальнення, систематизація, порівняння та зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему; моделювання; метод аналізу визначення понять – для з'ясування сутності підготовки майбутнього соціального педагога до викладацької діяльності, обґрунтування змісту та структури цього феномена, особливостей його формування в умовах магістерської підготовки;

– *емпіричних:* методики діагностики, адаптовані відповідно до завдань дослідження; методи масового збирання емпіричного матеріалу (анкетування, експертне опитування); контент-аналіз нормативної документації, навчальних планів для визначення особливостей професійної підготовки магістрів соціально-педагогічного напрямку, вимог до професійної діяльності викладачів соціально-педагогічних дисциплін; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності визначених педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності;

– *статистичних:* метод середніх величин, метод парних порівнянь, а також методи аналізу емпіричних даних за допомогою сучасних інформаційних технологій – для опрацювання та оцінювання отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* схарактеризовано концептуальну модель професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності, яка являє собою єдність цільового (мета і завдання), змістовно-операційного (зміст, принципи, умови, форми і методи), результативного (критерії та результати) блоків. Визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, що забезпечують ефективну підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності: інтенсифікація процесу магістерської підготовки та педагогічна спрямованість її змісту (поєднання дисциплін психолого-педагогічного циклу з іншими професійно спрямованими соціально-педагогічними дисциплінами, удосконалення та розширення змісту навчального матеріалу, форм і методів навчання); розвиток мотивації професійного педагогічного самовдосконалення (фіксація позитивних мотиваційних установок на професійне самовдосконалення); формування професійної педагогічної ідентичності (ідентифікація з викладачем, науковим керівником, в образі яких втілено професійні педагогічні норми та цінності, професійні уявлення);

– *удосконалено* організаційно-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у магістратурі на основі використання активних форм і методів навчання: рефлепрактикуму, портфоліо-методу, методу мозкової атаки;

– *уточнено* понятійно-категоріальний апарат проблеми підготовки фахівця до викладацької діяльності („готовність до професійної діяльності“, „професійна підготовленість“, „професійна придатність“, „готовність до викладацької діяльності“, „професійна компетентність викладача“), критерії та показники підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності;

– *набули подальшого розвитку* науково-теоретичні уявлення про сутність, зміст і структуру підготовки майбутніх фахівців до викладацької діяльності, професійну педагогічну ідентичність особистості, педагогічні основи організації освітнього процесу науково-педагогічних працівників.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що створено та впроваджено в процес магістерської підготовки майбутніх соціальних педагогів спецкурс „Вступ до викладацької діяльності“, рефлепрактикум, портфоліо-метод, метод мозкової атаки, науково-методичний спецсеминар для викладачів. Теоретичні положення, науково-методичні рекомендації та висновки дослідження створюють основу для вдосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів вищих начальних закладах в умовах магістратури соціально-педагогічного напрямку.

Результати дослідження впроваджено в процес магістерської підготовки майбутніх фахівців Хмельницького національного університету (довідка № 19 від 19.04.2013 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 653 від 19.04.2013 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка (довідка № 16 від 19.04.2013 р.), Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків (довідка № 107-02-40 від 16.04.2013 р.), ПВНЗ „Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій“ (довідка № 12/04/13 від 18.04.2013 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (довідка № 1654/01-55/07 від 19.04.2013 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 917 від 23.04.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації наукові положення та висновки сформульовані особисто автором та є його науковим доробком. У публікації, написаній у співавторстві з С.В.Грищенко, автору належить характеристика мотиваційних педагогічних технологій у процесі підготовки соціального педагога до викладацької діяльності.

Апробація і впровадження результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дисертації були оприлюднені на науково-практичних конференціях, зокрема:

міжнародного рівня: „Соціальна робота на межі тисячоліття: концепції, технології, стратегії“ (Київ, 2011); „Управління організацією навчально-виховного процесу в середній і вищій школі“

(Полтава, 2012); „Інформаційне суспільство: стан і перспективи розвитку у світлі регіональних особливостей“ (Краків-Жешів-Львів-Тернопіль, 2012);

всукраїнського рівня: „Перші Сіверянські соціально-психологічні читання“ (Чернігів, 2010); „Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем“ (Хмельницький, 2011); „Другі Сіверянські соціально-психологічні читання“ (Чернігів, 2011); „Актуальні проблеми підготовки соціальних педагогів у III тисячолітті“ (Запоріжжя, 2011); „Сучасний урок мови й літератури: проблеми, пошуки, перспективи“ (Глухів, 2012); „Вища педагогічна освіта України: історичний досвід та сучасні євроінтеграційні процеси“ (Глухів, 2012).

Матеріали дисертації доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки психолого-педагогічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження опубліковано в 14 наукових і науково-методичних працях, із них: 8 статей у фахових наукових виданнях України та 1 – в зарубіжному періодичному виданні (1 стаття у співавторстві), 3 публікації у збірниках матеріалів і тез конференцій, 2 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 254 сторінки, з них 174 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює 272 найменування, (22 іноземними мовами). Робота містить 4 таблиці, 25 рисунків та 10 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету й завдання, описано методи науково-дослідної роботи, обґрунтовано наукову новизну, практичне значення, подано інформацію щодо апробації та впровадження результатів дослідження, визначено структуру й обсяг дисертації.

У РОЗДІЛІ 1 „Підготовка майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі в умовах магістратури як педагогічна проблема“ розкрито сутність загальнонаукових концепцій підготовки особистості до професійно-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі; визначено зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі; схарактеризовано вітчизняний досвід професійно-педагогічної підготовки викладачів соціально-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Сучасному етапу розвитку вітчизняної педагогічної науки притаманне зростання наукового інтересу до проблеми викладацької діяльності у вищій школі, професійної компетентності

викладача вищого навчального закладу, його професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Магістри спеціальності „Соціальна педагогіка“ повинні вміти визначати сутність навчально-пізнавального процесу у вищій школі, дидактичну характеристику його змісту, дефініції, зміст, методичку ефективності пояснювально-ілюстративного, проблемного, програмованого, модульного типів навчання, діяльність викладача, студента у процесі кожного типу навчання.

Підготовка соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі в умовах магістратури має такі особливості:

1. Складність визначення підготовки особистості до викладацької діяльності зумовлена невирішеністю в сучасній педагогічній науці проблеми професійної підготовки особистості загалом та підготовки до професійно-педагогічної діяльності зокрема.

Підходи до розуміння сутності професійної підготовки педагога вищої школи можна диференціювати на такі: 1) функціональний, при якому вона визначається як система професійно-педагогічних знань, умінь та навичок фахівця; 2) особистісний – професійна підготовка як єдність особистісно значущих професійних якостей; 3) інтегративний, в якому вона розуміється як складне інтегроване утворення, що містить взаємопов'язані особливості та моральні якості особистості, соціально-ціннісні мотиви вибору професії, способи поведінки, спеціальні професійні знання, вміння та навички, які забезпечують змогу педагогові працювати в обраній ним професійній соціально-педагогічній сфері.

2. Під підготовкою до викладацької діяльності ми розуміємо системну інтегративну якість (особистісно-професійне утворення) фахівця, що містить мотиваційний, когнітивно-операційний та рефлексивний компоненти й забезпечує ефективність реалізації ним професійно-педагогічних функцій у вищій школі.

3. Специфікою підготовки фахівця до викладацької діяльності у вищій школі є: 1) підготовка, що має інтегративний характер та виявляється в упорядкуванні її внутрішніх структур, гармонійності основних компонентів особистості професіонала, у стійкості, стабільності та послідовності їх функціонування; 2) результат професійної освіти, професійного самовизначення, професійного самовиховання фахівця; 3) система стійких, статичних компонентів.

У структурі підготовки майбутнього викладача до професійної діяльності виділено такі компоненти: ціннісно-мотиваційний; змістовно-операційний; рефлексивний.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що існують три групи ставлень до значущих моментів професійної діяльності, які можна виокремити у ціннісних орієнтаціях викладача вищої школи: до особистості викладача та до самого себе як до педагога (наявність професійного ідеалу та позитивної Я-концепції як сукупності уявлень про самого себе, прагнення до професійного саморозвитку); до особистості студента (її безумовне прийняття та спрямованість на професійно-

особистісний розвиток); до педагогічної праці (усвідомлення цілі та особистого осмислення діяльності, її суспільної значущості, глибока зацікавленість у її результатах, зацікавленість дисципліною, яку викладає).

Змістовно-операційний компонент утворений когнітивним, конструктивним, особистісним складниками. Рефлексивний компонент вміщує рефлексивну підготовку та професійну рефлексивність.

Особа, яка здобула освітньо-кваліфікаційний рівень „магістр“, повинна володіти поглибленими знаннями з обраної спеціальності, вміннями інноваційного характеру, навичками науково-дослідної (творчої), або науково-педагогічної, або управлінської діяльності, набути певний досвід використання одержаних знань і вміти продукувати (створювати) елементи нових знань для вирішення завдань у відповідній сфері професійної діяльності.

На підставі проведеного опитування респондентів у дисертації виокремлено основні форми підготовки майбутніх викладачів соціально-педагогічних дисциплін: самоосвіта, самопідготовка (23,2%), стажування на кафедрі (21,3%), допомога досвідченого викладача (15,1%), отримання додаткової спеціальності (35,6%), навчання в процесі викладання (67,2%), навчання в аспірантурі (37,6%).

У РОЗДІЛІ 2 „Педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності“ схарактеризовано концептуальну модель професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури, виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови такої підготовки.

Обґрунтована концептуальна модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності являє собою єдність таких блоків: цільового, змістовно-операційного та результативного (рис. 1). Цільовий блок містить мету та завдання; змістовно-операційний – принципи, умови, форми й методи підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності; результативний – критерії та результат.

Метою професійної підготовки магістрів – майбутніх соціальних педагогів є підготовка їх до викладацької діяльності, що передбачає вирішення низки *завдань*:

- 1) оволодіння майбутніми фахівцями спеціальними знаннями, що дають цілісне уявлення про зміст, структуру й функції викладацької діяльності, про сутність готовності до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі;
- 2) формування мотивації педагогічної діяльності у вищій школі;
- 3) актуалізація потреби в самопізнанні, самовизначенні та самовихованні, що є внутрішнім механізмом розвитку професійної підготовки особистості;
- 4) здійснення моніторингу підготовки майбутніх фахівців до викладацької діяльності;
- 5) формування професійної педагогічної ідентичності як інтегрувальної складової професійної підготовки.

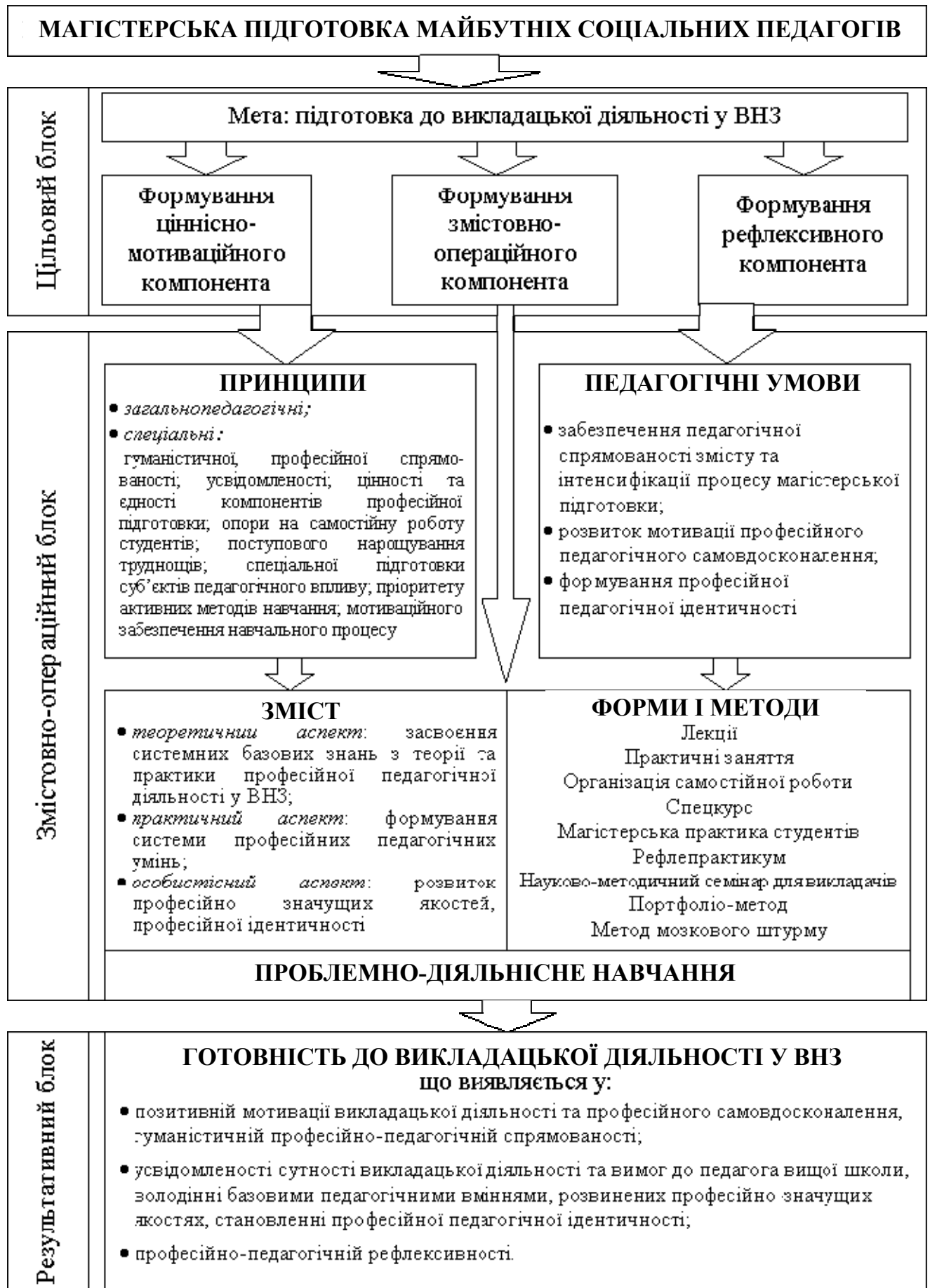

Рис. 1. Концептуальна модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності у ВНЗ

Принципами підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності як системи вихідних, основних дидактичних вимог, установок професійного навчання, що забезпечує ефективність освітнього процесу, є загально-педагогічні та специфічні положення, висвітлені в працях В. І. Бондаря, М. Т. Громкової, Є. Ф. Зеєра.

Основними загальнопедагогічними принципами підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності є такі: науковості, наочності, систематичності, системності, активності, міцності знань, індивідуального підходу, самостійності й активності суб'єктів навчання, позитивного емоційного фону навчання.

Специфічними (спеціальними) принципами підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури є: професійна спрямованість, гуманістична спрямованість, усвідомленість цілісності та єдності компонентів професійної підготовки, опора на самостійну роботу студентів, поступове нарощування труднощів, спеціальна підготовка суб'єктів педагогічного впливу, пріоритет активних методів навчання, мотиваційне забезпечення.

Виокремлено й обґрунтовано *педагогічні умови*, що забезпечують ефективність підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури. Під педагогічними умовами розуміємо обставини освітнього процесу, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення мети професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності. До педагогічних відносимо такі умови, які свідомо створюються в навчальному процесі і повинні забезпечувати найбільш ефективну підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладання.

Однією з педагогічних умов є педагогічна спрямованість змісту та інтенсифікація процесу магістерської підготовки соціальних педагогів, що передбачає поєднання дисциплін психолого-педагогічного циклу з іншими професійно спрямованими дисциплінами, удосконалення змісту навчального матеріалу, форм та методів навчання (концентрація аудиторних занять на початковому етапі освоєння навчального змісту з метою формування мотивації та установки, необхідних для активізації самостійної роботи студентів; раціональний відбір навчального матеріалу з чітким виділенням базової частини та додаткової, вторинної інформації, основної й додаткової літератури; перерозподіл за часом навчального матеріалу з тенденцією надання нової інформації на початку заняття, коли сприйняття студентів є більш активним; раціональне дозування навчального матеріалу для багаторівневого опрацювання нового матеріалу з урахуванням того, що процес пізнання розвивається не за лінійним, а за спіральним принципом; економічне й оптимальне використання навчального часу; забезпечення логічної наступності нової та вже опанованої інформації; активне застосування нового матеріалу для повторення та більш глибокого засвоєння вже пройденого).

Інтенсифікація професійної підготовки майбутніх викладачів як продуктивний спосіб покращення магістерського навчання передбачає досягнення бажаних результатів – підготовки до викладацької діяльності за рахунок зміни якісних чинників, шляхом напруження внутрішніх інтелектуальних сил особистості в процесі пізнавальної діяльності, використання інноваційних педагогічних технологій (проблемних, комп'ютерних, ігрових), спрямованих на якісну перебудову навчально-виховного процесу.

Наступною педагогічною умовою є розвиток у майбутніх викладачів мотивації до професійного педагогічного самовдосконалення, що визначає неперервність професійно-педагогічного саморозвитку. Основними умовами, які забезпечують ефективний розвиток мотивації професійного самовдосконалення майбутніх викладачів вищих навчальних закладів, є такі: по-перше, це формування позитивних мотиваційних установок на професійне самовдосконалення, що відбувається завдяки конкретизації, об'єктивізації системи професійних вимог до викладачів, критеріїв оцінки їхньої майбутньої викладацької діяльності (цю умову забезпечує зміст зазначеного вище спецкурсу „Вступ до викладацької діяльності“); по-друге, це формування в майбутніх викладачів системи знань, умінь та навичок роботи над собою.

Розвиток мотивації професійного самовдосконалення здійснюється через розроблення та впровадження цільових програм, спрямованих на професійну підготовку майбутніх викладачів та презентуються під час проведення спеціально організованих науково-методичних семінарів, тренінгів професійного зростання, тренінгів кар'єрного росту, викладацьких майстерень, розробки портфоліо викладача. Для забезпечення розвитку мотивації професійного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів-викладачів вищих навчальних закладів в умовах магістратури застосовано метод портфоліо.

Педагогічна умова – формування професійної педагогічної ідентичності – забезпечує цілісність ціннісно-мотиваційного, змістовно-операційного та рефлексивного компонентів. Професійна ідентичність є складним динамічним феноменом, у процесі становлення якої особистість проходить ті ж самі етапи, що і в процесі соціалізації – довіри, автономії, ініціативності, досягнення, ідентичності, інтимності, творчості, інтеграції. Професійна ідентичність складається з: 1) усвідомлення майбутнім фахівцем далеких та близьких професійних цілей, прагнення зрозуміти власну професійну справу та засвоїти професійні функції; 2) засвоєння основних вимог професійної діяльності, усвідомлення власних можливостей, здійснення діяльності за зразком, установа професійних контактів, належність до професійного співтовариства; 3) практичної реалізації обраних професійних цілей, самостійної та свідомої реалізації професійної діяльності, формування певного кола професійних контактів, інтенсифікації професійного спілкування, формування індивідуального стилю професійної діяльності; 4) вільної реалізації професійної діяльності, професійного самовдосконалення, професійної творчості.

Основними критеріями підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності є: 1) рівень мотивації до педагогічної діяльності у ВНЗ, мотивації професійного самовдосконалення; 2) рівень усвідомленості сутності професійно-педагогічної діяльності у ВНЗ, когнітивних, конструктивних та особистісних вимог до викладача вищої школи; 3) рівень володіння базовими педагогічними вміннями; 4) розвиненість педагогічної рефлексивності; 5) рівень розвитку професійної педагогічної ідентичності.

Для забезпечення ефективної підготовки майбутніх соціальних педагогів – викладачів вищих навчальних закладів в умовах магістратури використано метод портфоліо, авторський спецкурс „Вступ до викладацької діяльності“, рефлепрактикум, педагогічна практика, внутрішньоуніверситетський науково-методичний семінар для викладачів, які працюють у магістратурі педагогічного напрямку.

У РОЗДІЛІ 3 „Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності“ розкрито хід та організацію педагогічного експерименту; узагальнено результати впровадження педагогічних умов підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності у процес магістерської підготовки.

Для діагностики рівня підготовки магістрів спеціальності „Соціальна педагогіка“ до викладацької діяльності були застосовано опитувальники, метод незакінчених речень, дидактичний тест, метод шкальної самооцінки, вони спрямовані на визначення рівня сформованості усіх складників. Логіка наукового дослідження потребувала двохваріантний хід формульовального етапу педагогічного експерименту. Перший варіант передбачав реалізацію авторського спецкурсу, другий – упровадження розроблених формульовальних заходів: спецкурсу „Вступ до викладацької діяльності“, рефлепрактикуму, педагогічної практики, методу портфоліо, методу мозкової атаки, внутрішньоуніверситетського науково-методичного семінару для викладачів, які працюють у магістратурі педагогічного напрямку.

Педагогічний експеримент здійснено на базі магістратури галузі знань 0101 – Педагогічна освіта спеціальності 8.01010601 – Соціальна педагогіка Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, Хмельницького національного університету, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка протягом 2010-2011, 2011-2012 та 2012-2013 навчальних років у двох варіантах.

Програма експериментального дослідження передбачала впровадження в навчальний процес спецкурсу „Вступ до викладацької діяльності“, який розрахований на 32 аудиторних години: 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять та 50 годин самостійної роботи. Основна мета спецкурсу – формування ціннісно-мотиваційного та змістовно-операційного компонентів

підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі. Для перевірки ефективності використання авторського спецкурсу були визначені дві експериментальні групи (ЕГ1.1, ЕГ1.2) магістрів спеціальності „Соціальна робота“ та дві контрольні групи (КГ1.1, КГ1.2), які навчалися за традиційною методикою.

Другий варіант формувального етапу педагогічного експерименту, в якому брали участь дві експериментальні групи (ЕГ 2.1, ЕГ 2.2) та дві контрольні групи студентів (КГ 2.1, КГ 2.2), передбачав упровадження розроблених формувальних засобів, а саме: спецкурсу, „Вступ до викладацької діяльності“, рефлепрактикуму, соціально-педагогічної практики, методу портфоліо, методу мозкової атаки, внутрішньоуніверситетського науково-методичного семінару для викладачів, які працюють у магістратурі педагогічного напрям, спрямованих на вдосконалення навчального змісту, підвищення професійної компетентності викладачів, активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою підготовки їх до викладацької діяльності.

Перед упровадженням формувальних засобів був проведений констатувальний етап педагогічного експерименту, мета якого – встановлення первинного рівня підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищій школі.

Для кількісного оцінювання рівня ефективності підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності у ВНЗ нами введений загальний коефіцієнт K_n – коефіцієнт ефективності професійної підготовки до викладання за всіма компонентами. Цей коефіцієнт обчислювали за методикою С. О. Сисоевої. Оскільки загальний коефіцієнт ефективності підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності у ВНЗ охоплює коефіцієнти ефективності формування ціннісно-мотиваційного компонента, змістовно-операційного компонента та рефлексивного компонента, то він дорівнює:

$$K_{n2} = \frac{K_{цм} + K_{зо} + K_p}{3}$$

де K_{n2} - загальний коефіцієнт ефективності професійної підготовки до викладання,

$K_{цм}$ - коефіцієнт ефективності формування ціннісно-мотиваційного компонента

$K_{зо}$ - коефіцієнт ефективності формування змістовно-операційного компонента,

K_p - коефіцієнт ефективності формування рефлексивного компонента.

Важливо наголосити, що всі зазначені вище компоненти є комплексними.

Існує 3 рівні сформованості ознаки: низький, середній, високий.

Якщо K_{n2} знаходиться між 0 та 0,32, рівень підготовки до викладацької діяльності є низьким, якщо ж K_{n2} , перебуває між 0,33 та 0,66, рівень вважається середнім, якщо K_{n2} , лежить між 0,67 та 1,0 – високим. Отриманий загальний коефіцієнт підготовки соціальних педагогів до викладацької діяльності у ВНЗ в магістрів експериментальних груп ЕГ1.1 та ЕГ1.2 дорівнює відповідно 0,41 та 0,3 і засвідчує середній рівень сформованості ознаки. Загальний коефіцієнт підготовки у магістрів

експериментальних груп ЕГ2.1 та ЕГ2.2 дорівнює 0,74 та 0,69, що виявляє високий рівень сформованості.

Підрахування коефіцієнтів ефективності формування ціннісно-мотиваційного, змістовно-операційного та рефлексивного компонентів дало змогу визначити K_{ne} (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка коефіцієнтів підготовки майбутніх соціальних педагогів
до викладацької діяльності у ВНЗ**

Варіант експерименту	Експериментальна група	Коефіцієнт сформованості ціннісно-мотиваційного компонента		Коефіцієнт сформованості змістовно-операційного компонента		Коефіцієнт сформованості рефлексивного компонента		Загальний коефіцієнт K_{ne}	
		Конст.	Контр.	Конст.	Контр.	Конст.	Контр.	Конст.	Контр.
1	ЕГ1.1	0,16	0,40	0,28	0,66	0,13	0,17	0,19	0,41
	ЕГ1.2	0,19	0,35	0,15	0,51	0,08	0,14	0,14	0,30
	КГ1.1	0,12	0,19	0,19	0,24	0,09	0,11	0,13	0,18
	КГ1.2	0,21	0,23	0,21	0,25	0,12	0,15	0,18	0,21
2	ЕГ2.1	0,13	0,65	0,24	0,89	0,12	0,69	0,16	0,74
	ЕГ2.2	0,14	0,59	0,18	0,91	0,10	0,58	0,14	0,69
	КГ2.1	0,15	0,19	0,22	0,26	0,11	0,13	0,16	0,19
	КГ2.2	0,18	0,19	0,18	0,22	0,12	0,15	0,16	0,18

Загальні коефіцієнти підготовки до викладацької діяльності майбутніх соціальних педагогів контрольних груп обох варіантів формувального етапу експерименту виявляють низький рівень розвитку ознаки. Так, K_{ne} КГ1.1 дорівнює 0,18, K_{ne} КГ1.2 – 0,21, K_{ne} КГ2.1 – 0,19 та K_{ne} КГ2.2 – 0,18, що, з одного боку, підтверджує рівність за характеристиками вибірки контрольних груп, з іншого – низький рівень сформованості ознаки, а різниця в коефіцієнтах за результатами констатувального та контрольного зрізів не є статистично значущою.

Отже, результати формувального експерименту свідчать про ефективність упровадження визначених педагогічних умов підготовки студентів до викладацької діяльності соціальних педагогів у ВНЗ. Статистично значуща різниця коефіцієнтів рівня підготовки до викладацької діяльності магістрів контрольних та експериментальних груп до і після формувального етапу дослідження свідчить про доцільність подальшого впровадження в процес магістерської підготовки соціальних педагогів розроблених педагогічних заходів.

Отримані результати дають підстави стверджувати, що всі поставлені завдання вирішено.

Узагальнення результатів дослідження дає підстави сформулювати такі **висновки**:

1. Система освіти в Україні перебуває в стані модернізації відповідно до суспільних вимог, що спрямовані на гармонійний розвиток особистості. Досягти цього можна за умов удосконалення системи освіти й упровадження новітніх педагогічних технологій у навчання та виховання молоді через спеціально організовану підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності.

Підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності нами потрактовано як складний, системний особистісно-професійний феномен, що інтегрує в собі ціннісно-мотиваційний, змістовно-операційний та рефлексивний компоненти, зумовлює ефективність майбутньої професійної діяльності та професійного розвитку фахівця і є показником його успішної професійної підготовки.

Ціннісно-мотиваційний компонент підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності, що забезпечує професійну педагогічну спрямованість особистості, є базовим і складається з системи мотивів, особистісних смислів та цілей, які визначають професійну діяльність майбутнього викладача.

Змістовно-операційний компонент підготовки до викладацької діяльності містить три складники: 1) когнітивний – система професійних знань; 2) конструктивний – сукупність професійних умінь і навичок; 3) особистісний – система професійно значущих якостей, необхідних для ефективного реалізації професійно-педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах України.

Рефлексивний компонент підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності забезпечує усвідомлене ставлення до власної професійної діяльності, детермінує продуктивні та інноваційні якості педагогічного мислення; забезпечує успішність професійної адаптації; здійснює системну цілісну регуляцію викладацької діяльності; підвищує рівень професійної діяльності та створює умови для розвитку професійної компетентності; сприяє профілактиці й подоланню професійних криз у викладацькій та соціально-педагогічній діяльності.

2. Обґрунтовано концептуальну модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури, що являє собою єдність цільового, змістовно-операційного та результативного блоків.

Метою професійної підготовки магістрів – майбутніх соціальних педагогів є підготовка їх до викладацької діяльності, що передбачає вирішення низки завдань: 1) оволодіння майбутніми фахівцями спеціальними знаннями, що дають цілісне уявлення про зміст, структуру й функції викладацької діяльності, про сутність готовності до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі; 2) формування мотивації педагогічної діяльності у вищій школі; 3) актуалізації потреби в самопізнанні, самовизначенні та самовихованні, що є внутрішнім

механізмом розвитку професійної підготовки особистості; 4) здійснення моніторингу підготовки майбутніх фахівців до викладацької діяльності; 5) формування професійної педагогічної ідентичності, що є інтегративною складовою професійної підготовки.

Виокремлено загальнопедагогічні та спеціальні принципи підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності. До спеціальних принципів належать принципи: професійної спрямованості; гуманістичної спрямованості; усвідомленості; цілісності та єдності компонентів професійної підготовки; спеціальної підготовки суб'єктів професійно-педагогічного впливу; опори на самостійну роботу студентів; поступового нарощування труднощів; пріоритету активних методів навчання, інтерактивних технологій; мотиваційного забезпечення навчального процесу.

Зміст магістерської підготовки майбутніх соціальних педагогів має три аспекти: теоретичний (засвоєння системи базових знань з теорії та практики професійної педагогічної діяльності у ВНЗ); практичний (формування системи професійних педагогічних умінь); особистісний (розвиток професійно значущих якостей, професійної ідентичності).

Основними формами організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що забезпечать успішну підготовку майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності, є: 1) класична, традиційна лекція, нетрадиційні лекції (лекція-дискусія, лекція-прес-конференція, лекція-візуалізація, лекція-діалог); 2) практичні заняття, які передбачають аналіз проблемних педагогічних ситуацій, виконання вправ, елементів тренінгу, здійснення самодіагностики, творчих самостійних завдань з обговоренням; портфоліо-метод; метод мозкової атаки; рефлепрактикум; науково-методичний семінар для викладачів; 3) аудиторна і позааудиторна робота студентів, що передбачає роботу з нормативними документами та першоджерелами, написання рефератів, ознайомлення з передовим викладацьким досвідом, складання педагогічного тезаурусу, аналіз кіноматеріалів.

Методи підготовки до викладацької діяльності зорієнтовані на: 1) теоретичний аспект: засвоєння системи базових знань з теорії та практики професійної педагогічної діяльності у ВНЗ; 2) практичний аспект: формування базових педагогічних умінь та навичок; 3) особистісний аспект: розвиток професійно значущих якостей, мотивації професійного самовдосконалення та професійної педагогічної ідентичності майбутніх соціальних педагогів-викладачів.

Основними критеріями підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності є: 1) рівень мотивації до педагогічної діяльності у ВНЗ, мотивації професійного самовдосконалення; 2) рівень усвідомленості сутності професійно-педагогічної діяльності у ВНЗ, когнітивних, конструктивних та особистісних вимог до викладача вищої школи; 3) рівень володіння базовими педагогічними вміннями; 4) розвиненість педагогічної рефлексивності; 5) рівень розвитку професійної педагогічної ідентичності.

Оскільки підготовка фахівця до викладацької діяльності є складним, системним явищем, то оцінка її сформованості передбачала визначення рівня розвиненості ціннісно-мотиваційного, змістовно-операційного та рефлексивного компонентів.

3. Магістерська підготовка майбутніх соціальних педагогів залежить від педагогічних умов: забезпечення педагогічної спрямованості змісту та інтенсифікації процесу магістерської підготовки; розвиток мотивації професійного педагогічного самовдосконалення; формування професійної педагогічної ідентичності.

Педагогічна спрямованість змісту та інтенсифікація процесу магістерської підготовки соціальних педагогів передбачає поєднання дисциплін психолого-педагогічного циклу з іншими професійно спрямованими дисциплінами, удосконалення змісту дидактичного матеріалу, форм та методів навчання. Розвиток у майбутніх викладачів мотивації до професійного педагогічного самовдосконалення визначає неперервність професійно-педагогічного саморозвитку. Формування професійної педагогічної ідентичності забезпечує цілісність ціннісно-мотиваційного, змістовно-операційного та рефлексивного компонентів. Професійна ідентичність є складним динамічним феноменом, у процесі становлення якої особистість проходить ті ж етапи, що і в процесі соціалізації – етапи довіри, автономії, ініціативності, досягнення, ідентичності, інтимності, творчості, інтеграції.

4. Теоретично обґрунтовані педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності впроваджено у практику роботи ВНЗ на основі розробленого авторського спецкурсу „Вступ до викладацької діяльності”, рефлепрактикуму, оновленого змісту педагогічної асистентської практики, методу портфолію, методу мозкової атаки, внутрішньоуніверситетського науково-методичного семінару для викладачів, які працюють у магістратурі педагогічного напрямку.

Цілеспрямована підготовка до викладацької діяльності передбачає систематичне та комплексне використання різноманітних засобів, форм та методів навчання й виховання у ВНЗ, що виявляється у: рівні мотивації до педагогічної діяльності у ВНЗ та мотивації професійного самовдосконалення; рівні усвідомленості сутності професійно-педагогічної діяльності у ВНЗ, когнітивних, конструктивних та особистісних вимог до викладача вищої школи; рівні володіння базовими педагогічними вміннями; розвиненості педагогічної рефлексивності; рівні розвитку професійної педагогічної ідентичності.

5. Узагальнення результатів експериментальної перевірки виокремлених педагогічних умов уможливило визначення статистично значущої різниці коефіцієнтів підготовки до викладацької діяльності магістрів контрольних та експериментальних груп до і після формувального етапу дослідження, що свідчить про доцільність подальшого впровадження всіх розроблених педагогічних заходів у процес магістерської підготовки соціальних педагогів.

Розв'язання завдань дисертаційного дослідження зумовило досягнення його мети – наукового обґрунтування педагогічних умов, що забезпечують підготовку соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури.

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки фахівців педагогічних спеціальностей до викладацької діяльності й засвідчує необхідність її подальшої розробки за такими найбільш перспективними напрямками, як організація психолого-педагогічного супроводу підготовки до викладацької діяльності, дослідження особливостей педагогічного мислення та поведінки, визначення шляхів підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. *Маковська О. А.* Теоретичні аспекти професійної компетентності магістрів спеціальності «Соціальна педагогіка» педагогічного університету / О. А. Маковська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 84. – Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – С. 110-112.

2. *Маковська О. А.* Розвиток навчально-пізнавальної діяльності магістрів у процесі лекційних занять / О. А. Маковська // Вісник Запорізького національного університету. – Серія: Педагогічні науки. – № 1 (14). – 2011. – С. 47-50.

3. *Грищенко С. В.* Мотивація професійного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів як умова формування готовності до викладацької діяльності / С. В. Грищенко, О. А. Маковська // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. – Серія: Педагогічні науки. – Вип. 20. – Глухів : ГНПУ імені О. Довженка, 2012. – С. 67-72.

4. *Маковська О. А.* Інтенсифікація процесу формування готовності до викладацької діяльності у студентів магістратури / О. А. Маковська // Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Серія: Педагогічні науки. – Вип. 10. – Полтава, 2012. – С. 175-181.

5. *Маковська О. А.* Загальнонаукові концепції підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності / О. А. Маковська // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. – Серія: Педагогічні науки. – Вип. 21. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – С. 107-111.

6. *Маковська О. А.* Практичні заняття як форма навчально-виховного процесу у фаховій підготовці майбутнього викладача вищого навчального закладу / О. А. Маковська // Вісник

Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 96. – Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧНПУ, 2012. – С. 129-131.

7. *Маковська О. А.* Підготовка майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності у вищих навчальних закладах / О. А. Маковська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць Української інженерно-педагогічної академії. – № 38/39. – Харків, 2013. – С. 291-297.

8. *Маковська О. А.* Роль виховного впливу викладача сучасного університету в підвищенні рівня навчальної активності студентів спеціальності „Соціальна педагогіка“ / О. А. Маковська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Серія: Педагогічні науки. – № 7 (256). – 2013. – С. 101-105.

9. *Маковская Е. А.* Социально-воспитательная работа с будущими социальными педагогами в условиях педагогического университета / Е. А. Маковская // Образование и наука (Журнал теоретических и прикладных исследований). – № 10 (109). – 2013. – ФГАОУ ВПО (Российский государственный профессионально-педагогический университет, г. Екатеринбург). – С. 133-143.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. *Маковська О. А.* Методи підготовки магістрів до викладацької діяльності у процесі лекційних занять / О. А. Маковська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Соціальна робота на межі тисячоліття“ : концепції, технології, стратегії : збірник тез доповідей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, (29 квітня 2011 р., м. Київ). – К., 2011. – С. 54-57.

11. *Маковська О. А.* Розвивальне навчання студентів магістратури / О. А. Маковська // Хмельницький національний університет : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (22-23 квітня 2011 р., м. Хмельницький). – Хмельницький, 2011. – С. 170-171.

12. *Маковська О. А.* Педагогічні цінності в підготовці майбутнього соціального педагога до викладацької діяльності в інформаційному освітньому просторі / О. А. Маковська // Інформаційне суспільство: стан і перспективи розвитку в світлі регіональних особливостей, (11-14 жовтня 2012 р., м. Тернопіль). – Краків-Жешів-Львів-Тернопіль : ТІСІТ, 2012. – С. 63-65.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. *Маковська О. А.* Вступ до викладацької діяльності : спецкурс : методичні рекомендації [для магістрів спеціальності 8.050201 – Менеджмент організацій] / О. А. Маковська. – Бровари : ПВНЗ „Економіко-технологічний університет“, 2010. – 20 с.

14. *Маковська О. А.* Вступ до викладацької діяльності : спецкурс : методичні рекомендації [для магістрів спеціальності 8.01010601 – Соціальна педагогіка] / О. А. Маковська. – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2013. – 20 с.

Анотації

Маковська О.А. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності в умовах магістратури. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2013.

У дисертаційній роботі здійснено аналіз теоретичних аспектів підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності, визначено та схарактеризовано її компоненти, досліджено вітчизняний досвід професійної підготовки соціальних педагогів. Обґрунтовано концептуальну модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності, що являє собою єдність цільового, змістовно-операційного та результативного блоків. Виокремлено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, що забезпечують ефективність підготовки майбутніх соціальних педагогів до викладацької діяльності: інтенсифікація процесу магістерської підготовки та педагогічна спрямованість її змісту; розвиток мотивації професійного педагогічного самовдосконалення; формування професійної педагогічної ідентичності.

Ключові слова: магістратура, майбутні соціальні педагоги, педагогічні умови, підготовка до викладацької діяльності, концептуальна модель, професійна ідентичність, вищий навчальний заклад.

Маковская Е.А. Подготовка будущих социальных педагогов к преподавательской деятельности в условиях магистратуры. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2013.

В работе осуществлен анализ теоретических аспектов подготовки будущего социального педагога к преподавательской деятельности; определены и охарактеризованы ее компоненты (ценностно-мотивационный, содержательно-операционный, рефлексивный); исследован отечественный опыт профессиональной подготовки будущих преподавателей педагогического направления.

Обоснована концептуальная модель подготовки будущих социальных педагогов к преподавательской деятельности, которая представляет собой единство блоков: целевого, содержательно-операционного и результативного. Целевой блок содержит цели и задачи; содержательно-операционный – принципы, условия, формы и методы подготовки будущих социальных педагогов к преподавательской деятельности; результативный – критерии и результат.

Определены, разработаны и обоснованы педагогические условия: во-первых, это педагогическая направленность содержания и интенсификация процесса магистерской подготовки социальных педагогов, которая предусматривает тесное сочетание дисциплин психолого-педагогического цикла с другими профессионально направленными дисциплинами, усовершенствование содержания учебного материала, форм и методов обучения; во-вторых, развитие у будущих преподавателей мотивации к профессиональному педагогическому самоусовершенствованию, которое определяет непрерывность профессионального педагогического саморазвития, компенсирует непродолжительный срок магистерской подготовки; в-третьих, формирование их профессиональной педагогической идентичности, которая обеспечивает целостность ценностно-мотивационного, содержательно операционного и рефлексивного компонентов подготовки к преподавательской деятельности, осознает себя представителем педагогической профессии и научно педагогического содружества, предопределяет целостность и тождественность профессионального пути личности в сфере преподавательской деятельности в высшей школе Украины.

Экспериментально проверены педагогические условия подготовки будущих социальных педагогов к преподавательской деятельности, которые внедрены в практику работы ВУЗа на основе разработанного авторского спецкурса „Введение в преподавательскую деятельность“, рефлепрактикума, обновленного содержания педагогической ассистентской практики, метода портфолио, метода мозговой атаки, внутриуниверситетского научно-методического семинара для преподавателей магистратуры.

Основными критериями подготовки будущих социальных педагогов к преподавательской деятельности являются: 1) уровень мотивации к педагогической деятельности в ВУЗе, мотивации профессионального самоусовершенствования; 2) уровень осознанности сущности преподавательской деятельности в ВУЗе, когнитивных, конструктивных и личностных требований к преподавателю высшей школы; 3) уровень владения базовыми педагогическими умениями; 4) профессионально-значимые качества для процесса становления профессионально-педагогической идентичности; 5) развитие профессионально-педагогической рефлексивности.

Уточнен понятийно-категориальный аппарат подготовки специалиста к преподавательской деятельности („готовность к профессиональной деятельности“, „профессиональная подготовленность“, „профессиональная пригодность“, „готовность к преподавательской

деятельности“, „профессиональная компетентность преподавателя“), критерии и показатели подготовки будущих социальных педагогов к преподавательской деятельности.

Усовершенствовано організаційно-методическе забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в магістратурі на основі використання активних форм і методів навчання: рефлексивної практики, портфоліо-метода, метода мозгової атаки.

Ключевые слова: магістратура, майбутні соціальні педагоги, педагогічні умови, підготовка к преподавательской деятельности, концептуальна модель, педагогічна ідентичність, вище навчальне закладення.

О.А. Makovska. Training of future social teachers to teaching activity at the Master course. – Manuscript.

The dissertation to obtain scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences by specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Ternopil V. Hnatuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2013.

Theoretical principles of future social teachers training to teaching activity and its components have been determined, analyzed and characterized. National experience of social teachers' professional training has been examined. Conceptual model of future social teachers training to teaching activity that provides integrity of the purpose-oriented, meaningfully operating and productive blocks. Pedagogical conditions that influence the training process of future social teachers to teaching activity have been distinguished, determined and experimentally proved: intensification of Masters training process and pedagogical bent of its content, professional pedagogical self-development, formation of their professional pedagogical identity.

Key words: Master course, future social teachers, pedagogical conditions, training to teaching activity, conceptual model, professional identity, higher educational institution.

Підписано до друку 16.09.2013 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 09/13/1-9

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2б,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.